

nalogowym palaczem... Na strychu przyłapano palaczy trawki. ◊ **pa-lacz-ka**, D-ki, C-lacz-ce, lm D-czek.

ORZ Z

pa-lant, D-ta, Ms-lan-cie, lm M nmos -ty. **1 Palant** to młodzieżowa gra sportowa między dwiema drużynami, których zawodnicy wybijają specjalną piłką małą piłkę. **Nie umiał grać w palanta.**

RZ MZW NL

2 Palantem nazywamy kogoś, o kim myślimy, że jest niemądry lub że niemądrze postąpił. Słowo potocznie i obraźliwe. **Jakiś palant zablokował ruch na całej ulicy.**

RZ MOS
=balwan,
dureń

pa-lan-to-wy, -wi. Piłeczka **palantowa** to gumowa piłeczka, jaką się gra w palanta.

PRZ

pa-lar-nia, D-ni, lm M-nie. **Palarnia** to wydzielone pomieszczenie, w którym można palić papierosy. **Po chwili w palarni robi się ciemno od dymu... W lokalu tym mieści się tajna palarnia opium.**

RZ Z
[[O]]

pa-lą-cy. **1 Palący** to imiesłów czynny od „palić”.

PRZ

2 Palące słońce, **palący** wiatr itp. to takie, których gorąco mocno odczuwamy. **Patrzyli ciekawie, ostaniając czoła dłońmi przed palącym blaskiem słońca.**

PRZ
=piekący

3 Palące przyprawę lub potrawę są bardzo ostre i wywołują uczucie pieczenia. **Doprawiła mięso palącym chili... ..palący płyn.**

PRZ
≠lagodny

4 Palące sprawy są bardzo ważne w danej chwili i wymagają szybkiego załatwienia. **Przed wszystkim trzeba rozwiązać palący problem komunikacji w mieście... ..palące potrzeby.**

PRZ

5 Palące uczucia, doznania itp. silnie oddziałują na nas i sprawiają nam zwykle ból lub przykrość, rzadziej przyjemność. **Czują wstyd, głęboki i palący wstyd... ..paląca tęsknota za ukochanym.**

PRZ

6 Palący to osoba paląca. **Siedzieliśmy w przedziale dla palących... Oni są palący, my nie i stąd cały problem.**

RZ MOS/Z
ODM JAK PRZ
≠niepalący

pal-cza-s-ty, -cza-ś-ci. **Palczaste** przedmioty, zwykle liście, mają kształt dłoni z rozstawionymi palcami.

PRZ

pa-lec, D pal-ca, lm M pal-ce. **1 Palec** to jedna z pięciu ruchomych części ciała na końcu dłoni lub stopy. **Nerwowo przeczesywał palcami włosy... Uśmiechnęła się i tylko pogroziła nam palcem... Stań na palcach... W tańcu deptał mi po palcach.**

RZ MRZ

► Także część rękawiczki okrywająca palec lub część buta, pończoch, rajstop lub skarpet okrywająca palec. **...rękawiczki z jednym palcem... ..pantofle ciasne w palcach... W najlepszych rajstopach zrobiła mi się dziura na palcu.**

◊PRZ

◊ **pal-co-wy**, -wi. **...stawy palcowe... Jego grę cechowała znakomita technika palcowa i wyczucie stylu.** • **Mały palec** to piąty, najmniejszy palec u ręki lub nogi. • **Palec serdeczny** to czwarty palec u ręki, w którym zwykle nosi się pierścionek lub obrączkę. **Na serdecznym palcu błyszczała obrączka.** • **Palec wskazujący** to drugi palec u ręki, służący czasem do wskazywania czegoś. **Podszedł do mnie jak zatroskany lekarz i dźgnął mnie w pierś wskazującym palcem.**

◊PRZ

FRZ MRZ

FRZ MRZ

FRZ MRZ

2 Słowo **palec** jest używane w następujących wyrażeniach. **2.1** Jeśli ktoś jest **sam**, **samotny** lub **samiuteńki jak palec**, to jest zupełnie sam. **Po powstaniu została samiuteńka jak palec.** **2.2** Jeśli coś jest grube, szerokie itp. **na palec**, na dwa **palce** itd., to ma szerokość palca, dwóch palców itd. **Kupiła sobie kurtkę z grubego na palec, mięsiste flauszu.** ► Używane jako przymiotnik. **W ścianach są dziury na palec... Ositek z niego, czółko na dwa palec, a graby jak młoty.** **2.3** Jeśli ktoś idzie **na palcach**, to stara się poruszać bardzo cicho. **Skradał się na palcach pod oknami... Szła na palcach, żeby nie zbudzić śpiącej siostry... Mamę boli głowa i wszyscy chodzą w domu na palcach.**

FPRZ
ZWYKLE PREDFPS +PRZ
[[L. GL]]►FPRZ NDM
ATR. POSTP

FPS +CZ

2.4 Jeśli ktoś **chodzi** koło kogoś **na palcach**, to szczególnie się o niego troszczy, dogadza mu i stara

FCZ NDK
[KOŁO-D]

się, by nic nie zakłócało mu spokoju. **Chodzą koło niego na palcach, od kiedy zaczął zarabiać takie wielkie pieniądze.** **2.5** Mówimy, że ktoś **ma** coś **w małym palcu**, jeśli zna to doskonale. **Przepisy miał w małym palcu i egzaminu pisemnego się nie bał.** **2.6** Jeśli **patrzmy** na coś **przez palce**, to traktujemy to pobłaźliwie. **Był to wprawdzie proceder oficjalnie zakazany, ale władze okupacyjne patrzyły na niego przez palce.** **2.7** Mówimy, że ktoś **owinał** sobie kogoś **wokół, dokoła, koło** itp. **(małego) palca**, jeśli całkowicie go sobie podporządkował. **Starszy pan wyszedł na durnia — dziewczyna, której mógłby być dziadkiem, owinęła go sobie wokół palca... Był przymilny, ale potrafił owijać ludzi koło małego palca.** **2.8** Mówimy, że ktoś **nie tknie, nie ruszy** itp. kogoś **palcem**, jeśli nie zrobi mu najmniejszej krzywdy. **Nawet go palcem nie trąciłem, nie wiem, dlaczego ryczy!... Nie bój się, nikt cię tu palcem nie tknie.** **2.9** Mówimy, że ktoś **nie kwinie palcem (w bucie)** lub **nie ruszy palcem**, jeśli nie zdoberdzie się na żaden wysiłek lub w ogóle nic nie zrobi w jakiejś sprawie. **Nie musiał nawet palcem w bucie kiwnąć, wszystko za niego zrobili... Nie ruszono palcem, by poprawić ich warunki bytowe.** **2.10** Jeśli coś **można** **policzyć na palcach jednej ręki**, to jest tego bardzo mało. **Na palcach jednej ręki można policzyć wartościowe publikacje z tego okresu.** **2.11** Jeśli gdzieś jest tak ciasno, że nie da się **palca wetknąć**, to jest tam bardzo ciasno lub bardzo tłoczno. **Całą drogę staliśmy na korytarzu, w przedziałach nie było gdzie palca wetknąć... Tłok taki, że dosłownie palca by nie wetknął.** **2.12** **Palcem bożym** możemy nazwać zjawisko lub zdarzenie, które uważamy za pochodzące od Boga. **Wielu ludzi tę straszna powódź uważało za palec boży.** • **nie kłaść palca między drzwiami**: zob. **drzwi** • **maczać w czymś palce**: zob. **maczać** • **nie wytykając palcami**: zob. **wytykać** • **palce lizać**: zob. **lizać** • **palcem na wodzie pisany**: zob. **woda** • **coś przecieka komuś przez palce (między palcami)**: zob. **przeciekać** • **wysssać coś z palca**: zob. **wysssać** • **ludzie wytykają kogoś palcami**: zob. **wytykać** • **z palcem w dupie**: zob. **dupa**.

FCZ NDK

[B]

FCZ NDK

[[R-B]]

FCZ DK-NDK

[B]

sowjać

FCZ DK

[B]

FCZ DK

[[ABV]]

PREDYKATYW

FCZ DK

ZWYKLE NEG
=(nie da się)
szpilki wetknąć

FRZ MRZ NL

pa-le-ni-s-ko to miejsce, w którym rozpala się ogień, zwykle po to, aby przyrządzić jedzenie. **Palenisko najczęściej otoczone jest kamieniami lub ceglami albo jest częścią pieca. Pośrodku kurnej chaty okrągłe palenisko, a nad nim kociołek... ..użyły palenisko.**

RZ N

pa-le-s-t-ra, D-ry, C-rze. **Palestra** to ogół adwokatów w jakimś środowisku. Słowo książkowe. **To jedna z wielkich młodych gwiazd warszawskiej palestry.** ► Także zawód adwokata. **...praktyka w palestrze.**

RZ Z

[[PRZYD]]

=advokatura

►RZ Z NL

Pa-le-s-tyń-czyk, D-ka, lm M-czy-cy. **Palestyńczyk** to ktoś, kto pochodzi z Palestyny. ◊ **Pa-le-styn-ka**, D-ki, C-ce, lm D-nek.

RZ MOS

ORZ Z

pa-le-s-tyń-ski, -scy. **Palestyński** jest to, co dotyczy Palestyny lub Palestyńczyków. **...uchodźcy palestyńscy.**

PRZ

pa-le-ta, D-ty, C-cie. **1 Paleta** to owalna deseczka z otworem na kciuk, na której rozrabia się farby i którą trzyma się w ręce podczas malowania obrazu.

RZ Z

2 Paleta barw, kolorów lub odcieni to zestaw barw, które w czymś występują lub dominują. **Artystka operuje paletą skromną i stonowaną... Z upływem czasu rozjaśniał paletę swoich obrazów... Stroje na jesień utrzymane są tradycyjnie w jesiennych paletach barw ciepłych, nasyconych, ciemnych.** ► Także o wrażeniach słuchowych. **Wagner umiał różnicować swoją paletę muzyczną.**

RZ Z

[[O]]

=gama

3 Paleta jakichś rzeczy, np. pomysłów lub wzorów, nazywa się te rzeczy, jeśli występują w dużym wyborze. Słowo książkowe. *Współczesna proza światowa jest niewiarygodnie różnorodną paletą dzieł reprezentujących wszelkie możliwe kierunki i pomysły...* ...szeroka paleta poglądów.

RZ Z
[O]
= gama,
waccharz

4 Paleta to również **4.1** platforma do przenoszenia różnych towarów, np. worków lub cegieł, unoszona za pomocą specjalnych wózków. *Układanie towaru na paletach kilkakrotnie przyspiesza transport...* Palety powędrowały z kontenera na wózki podnośnikowe. **4.2** płytka skrzynka lub płytki karton na towary takie, jak owoce lub jajka, kładzione w jednej warstwie obok siebie. *Dźwigają puste palety po satacie.*

RZ Z

pa-let-ka, D-ki, C-ce, Im D-tek. **Paletka** to **1** mała paleta malarska. *...krążki farb akwarelowych na paletce.* **2** cienka deseczka z rączką do trzymania, używana do odbijania piłeczki w ping-pongu.

RZ Z

pa-let-ko to **1** palto zniszczone lub kiepskiej jakości. *Wyglądała biednie w cienkim i wytartym paletku.* **2** małe palto. *Wyrosła już ze swojego gimnazjalnego paletka.*

RZ Z

pa-lia-tyw, D-uu, Ms-wie, Im M-wy. Słowo książkowe. **Paliatyw** to **1** lekarstwo lub zabieg medyczny, które usuwają lub łagodzą ból, ale nie likwidują przyczyny choroby. **2** coś, co nie usuwa jakiegos problemu, ale go łagodzi. *Program Roosevelta, czyli tak zwany New Deal, lewica uważała jedynie za paliatyw.*

RZ MRZ

pa-lia-tyw-ny, -ni. Słowo książkowe. **1 Paliatywny** to w medycynie taki, który usuwa ból, ale nie likwiduje przyczyny choroby. *...postępowanie paliatywne.*

RZ MRZ

2 Opieka **paliatywna** to opieka nad nieuleczalnie chorymi, mająca im ulżyć w cierpieniach. ► Także o czymś, co ma z nią związek. *...poradnia paliatywna.*

PRZ

pa-lić, -li, -le. **1** Kiedy ogień **się pali**, to powstał i jest. *Ogień przestał strzelać, palił się równo i cicho.*

CZ NDK

2 Jeśli **palimy** gdzieś ogień, to utrzymujemy go tam, zwykle aby uzyskać ciepło. *Cały dzień palimy na kuchni ogień...* *Rano mama pali w pokoju, gdzie jemy śniadanie.*

CZ NDK
[(B)+(OK)]

3 Jeśli **palimy** coś, np. ognisko lub pochodnię, albo jeśli coś takiego **pali się**, to płonie, dając ciepło, światło lub dym. *Wieczorami palono ogniska i pieczono kielbaski...* *...kadzideltko palące się przed wizerunkiem Buddy...* *Świece palą się na ołtarzu...* *Pali się jeden z czterech palników kuchenki gazowej.*

CZ PCH NDK
[B]
ALBO CZ DK-NDK

4 Jeśli ktoś **pali** jakąś rzecz lub jeśli ona **się pali**, to jest niszczona przez ogień. Jeśli jakaś osoba jest **palona**, np. na stosie, lub jeśli **pali się**, to ginie w ogniu. *Jesień. W ogródkach ludzie palą zeschnięte liście...* *Czarownicę niegdyś palono na stosach...* *Szybciej, las się pali!*... *Ludzie skakali z okien palących się domów.*

CZ PCH NDK
[B]
LUB CZ NDK
>spalić

5 Jeśli ktoś **pali** jakimś paliwem albo jeśli ono **pali się**, to jest zużywane w celu podtrzymania ognia. *Nadymiło się, pewnie znowu palił mokrym drzewem...* *Wegiel w piecu pali się jasnym płomieniem.*

CZ PCH NDK
[N]
ALBO CZ NDK

6 Jeśli lampka, światło itp. **palą się** lub jeśli ktoś je **pali**, to dają one światło. *W świetlicy jest półmrok, palą się tylko kolorowe lampki na choince...* *Na ulicach palą się już latarnie...* *Chodzę do ich mieszkania, palę światło, żeby ludzie myśleli, że ktoś tam mieszka.*

CZ NDK LUB
CZ PCH NDK
[B]
= świecić

7 Jeśli gdzieś **się pali**, to **7.1** jest tam pożar. *Winda nie działa. Podobno pali się na piątym piętrze...* *Pali się! Wezwijcie straż!* **7.2** płonie tam ogień, zwykle po to, aby być ciepło. *W piecu się pali, a mnie zimno.*

CZ NW NDK
[(OK)]

CZ NW NDK
[(OK)]

7.3 są tam zapalone lampy lub światła. *W oknach Młynarczyków było ciemno, palilo się tylko na gorze.*

CZ NW NDK
[(OK)]

8 Kiedy ktoś **pali** papierosa, cygaro lub fajkę, to trzyma je zapalone w ustach i wciąga z nich dym do płuc, a potem wydychuje go. Jeśli ktoś **pali**, to nałogowo pali papierosa, cygara lub fajkę. *Lubię spędzać czas paląc fajkę...* *Mój mąż palił dwie paczki dziennie...* *Papierosa? — Dziękuję, nie palę...* *Trudno jest rzucić palenie.*

CZ PCH NDK
[(E)],
CZ NDK

9 Jeśli jakieś urządzenie, np. silnik, **pali** dużo lub mało, to działając zużywa dużo lub mało paliwa. *Auto pali poniżej 5 litrów na 100 kilometrów.*

CZ NDK
[(E)]
>spalić

10 Jeśli **palimy** jakiś przedmiot lub jeśli on **się pali**, to następuje jego uszkodzenie lub zniszczenie na skutek działania zbyt wysokiej temperatury, zbyt silnego prądu, silnie żrących substancji chemicznych itp. *Pani prasująca mi koszulę pali je nagminnie żelazkiem...* *Niefachowo włączył sprzętka obu silników, paląc przy okazji bezpieczniki.*

CZ PCH NDK
[(B)+(N)]
LUB CZ NDK
>spalić

11 Jeśli **palimy** jedzenie lub jeśli ono **się pali**, to w trakcie gotowania przywiera do naczynia i zwęгла się. *...śwąd palących się na patelni ziemniaków.*

CZ PCH NDK
[(B)] LUB CZ NDK
>zprzypalić,
spalić

12 Jeśli ktoś **pali** kawę, kaszę itp., to poddaje je na sucho działaniu wysokiej temperatury, aby nadać im określone walory smakowe. *...zakład palenia kawy.* ◊ **pa-lo-ny**, -le-ni. *...kawa świeżo palona.*

CZ PCH NDK
[(B)]

= prażyć

◊ MB REZ

13 Jeśli jakaś rzecz, np. słońce, **pali** nas, to sprawia, że silnie odczuwamy jej gorąco. *Zar ognia palił w twarz...* *Słońce było wysoko i paliło nas w plecy...* *Nagrzany piasek pali stopy.*

CZ PCH NDK
[(B)+(W-B)]
= parzyć, piec

14 Jeśli coś, np. gorączka, rana lub pieprz, **pali** nas, to doznając tego lub w kontakcie z tym odczuwamy piekący ból, jakbyśmy się oparzyli. *Mimo pragnienia palącego usta odsunął kubek z wodą...* *Ostra, węgierska papryka straszliwie pali w podniebienie...* *Pić mu się chce, pali we wnętrzu i ten gorzki smak w ustach.*

CZ PCH NDK
[(C)+(B)+(W-B)],
CZ NW NDK
[(B)+(OK)]
= piec

15 Jeśli **pali** nas jakaś część ciała, np. twarz, to czujemy, że jest bardzo gorąca lub odczuwamy w tym miejscu piekący ból. *Uszy paliły ją ze wstydu...* *Oczy paliły go, jakby pod powiekami miał pełno piasku.*

CZ NDK
[(B)+(OK)]
= piec

16 Jeśli kogoś **pali** wstyd, ciekawość itp., lub jeśli **pali się** on ze wstydu, ciekawości itp., to bardzo silnie je odczuwa. *Palita nas ciekawość, co też dostaniemy na Gwiazdkę...* *Jeden z drugim nie tylko nie pali się ze wstydu i nie zapada pod ziemię, ale jeszcze kandyduje.*

CZ NDK
[(B)]
LUB CZ NDK
[z-d]

17 Mówimy, że w kimś **palą się** jakieś uczucia lub że **palą się** one w oczach tej osoby, jeśli osoba ta odczuwa je intensywnie lub jeśli są one widoczne w jej oczach. Słowo poetyckie. *Niech więc pali się w nas ta nadzieja...* *Gniew palił się w jego oczach.*

CZ NDK
[(W-M)]
= płonąć

18 Jeśli ktoś **pali się** do czegoś, to ma na to bardzo wielką ochotę. *Do żeniaczki się nie pale...* *Dzieciaki już się palą, żeby pójść na plażę.*

CZ NDK
[(d)-(B)/(A)]
>zspalić się

19 Jeśli ktoś **pali się** do kogoś, to odczuwa do niego pociąg seksualny. *To byli młodzi chłopcy, którzy już się do kobiet palą, a jeszcze nie mieli żadnej.*

CZ NDK
[(d)-(d)]
>napalić się

20 Jeśli ktoś **pali** jakiś dowcip, to psuje jego efekt, np. za wcześniej opowiadając pointę. Słowo potoczne. *Co jest? W restauracjach obrażam kelnerów, na przyjęciach wylewam swoje wino na spódnię, na imieninach palę dowcipy.*

CZ PCH NDK
[(B)]
>spalić

21 Jeśli zawodnik **pali** skok, rzut, rwanie itp., to popełnia jakiś błąd przy ich wykonywaniu, przez co jego wynik jest nieważny. Słowo używane w środowisku sportowym. *Z trzech rzutów pali trzy i nie wchodzi do finału.*

CZ PCH NDK
[(B)]
>spalić

22 Mówimy, że ktoś robi coś, **jakby się paliło**, jeśli robi to w pośpiechu lub nerwowo. *Zuzanna wybiegła ze sklepu, jakby się paliło...* *Jakis samochód wyl klaksonem, jakby się paliło.*

FPS +CZ
[(OK)]

23 Mówimy, że **nie pali się**, kiedy chcemy zaznaczyć, że się nam nie śpieszy, lub kiedy chcemy,

FCZ NDK
= tu nie
piekarnia

aby ktoś cierpliwie poczekał. Wyrażenie potoczne. *Nie pali się. Niech poczeka.*

24 Pytamy, często ze złością: **pali się?**, jeśli ktoś zakłóca nasz spokój nerwowym pośpiechem. Słowo potoczne. *A któż to tak tam łomocze po nocy? Pali się czy co?*

25 Mówimy, że **robota pali się komuś w rękach**, jeśli osoba ta sprawnie pracuje. Wyrażenie potoczne. *Są takie dni, że ojcu pali się robota w rękach.*

26 Mówimy, że **ziemia lub grunt pali się komuś pod nogami** lub **pod stopami**, jeśli sytuacja tej osoby stała się niebezpieczna. *Różne meły spoteczne, którym grunt palił się pod nogami, zaciągały się na te statki... Walczył w Białostockiem, a jak tam mu się zaczęła ziemia palić pod stopami, to przeniósł się znów w nasze strony.*

27 Jeśli ktoś jest gotów robić coś, choćby się **paliło i waliło**, choćby się **waliło i paliło** itp., to jest zdecydowany zrobić to niezależnie od okoliczności. Wyrażenia potoczne. *W czwartek wieczorem mama musi, żeby się paliło, waliło, jechać na Bukowinę.*

28 Mówimy „**pal szesć**”, „**pal licho**” lub „**pal diabli**”, wyrażając w ten sposób swoją obojętność dla kogoś lub czegoś. Wyrażenia potoczne. *Pal szesć. Najwyżej zgine... Pal licho taki interes!... Zeszła pal ja diabli, niech nie jedzie, jak nie chce.*

29 Kiedy dowódca woła „**pal!**”, to nakazuje żołnierzom, aby wystrzelili. *Oddziaaaa! Ceeel! Pal!*

• **palić za sobą mosty**: zob. **most**.
pa-li-sa-da, D-dy, C-dzie. **Palisada** to rząd ostro zakończonych bali, wbitych jeden przy drugim, służący zwykle jako ogrodzenie. *Rozbiliśmy namioty w zakolu rzeki, przed zwierzętami chroniła nas wysoka palisada... Dla ochrony brzegu przed podmywaniem wzniesiono palisady z pali drewnianych i betonowych.*

pa-li-san-der, D-d-ru, Ms-d-rze, lm M-d-ry. **Palisander** to drewno tropikalnych, ciemne z różowym lub fioletowym odcieniem, cenione w stolarstwie artystycznym. *...krzesło z palisandru.* ♦ **pa-li-san-d-ro-wy**, -wi. *...palisandrowe szafy.*

pa-li-wo, Ms-wie. **Paliwo** to substancja taka jak gaz lub benzyna, służąca do napędzania silników i maszyn lub do palenia w piecach. *Wylądował na pierwszym napotkanym lotnisku, by pośpiesznie uzupełnić amunicję i paliwo.* ♦ **pa-li-wo-wy**, -wi. *Dobre wyregulowany silnik spala mieszankę paliwową w sposób bezdymny... ...przewód paliwoowy.*

pa-li-wo-mierz, D-rza, lm M-rze, D-ry. **Paliwomierz** to urządzenie do pomiaru ilości paliwa w zbiorniku, montowane w samochodach, samolotach i na statkach.

pa-li-wo-żer-ny, -ni. **Paliwożerne** pojazdy to takie, które zużywają dużo paliwa, np. benzyny lub ropy. Słowo raczej potoczne. *Mniej paliwożerna kolej przejechała część ładunków wożonych dawniej samochodami.*

pal-lo-tyń, D-na, Ms-nie, lm M-ni, rzadziej **pa-lo-tyń**, D-na, Ms-nie, lm M-ni. **Pallotyń** to członkowie stowarzyszenia księży katolickich założonego w XIX w. we Włoszech przez św. Wincentego Pallottiego. Pallotyńi nie składają ślubów, lecz przyrzeczenie wspólnego życia w czystości, ubóstwie i postuszeństwie oraz nieprzyjmowania godności kościelnych. Zajmują się popularyzacją idei apostołstwa świeckich i prowadzą działalność misyjną. *...ojcowie pallotyńi.* ► W liczbie mnogiej też całe to stowarzyszenie.

pal-ma, D-my, C-mie. **1 Palma** to drzewo o wysokim prostym pniu bez gałęzi, z pękiem dużych sztywnych liści na wierzchołku. Palmy rosną w krajach tropikalnych, niektóre, o małych pniach, hodowane są też jako rośliny ozdobne. *Położyliśmy*

się w cieniu palm... ...pióropusze palm... W salonie stały fikusy i palma. ♦ **pa-lem-ka**, D-ki, C-ce, lm D-mek. • **Palma daktylowa** to palma o jadalnych owocach — daktylach. *...długie rzędy kokosów i palm daktylowych.* • **Palma kokosowa** to palma hodowana ze względu na cenne owoce, zwane orzechami kokosowymi. *...plantacja palm kokosowych.*

2 Palma to gałązka lub gałązki drzew, np. wierzby, często ozdobione bukszpanem i suchymi kwiatami, święcone przez katolików w kościele w Niedzielę Palmową. ♦ **pa-lem-ka**, D-ki, C-ce, lm D-mek. *Dzieci szły do kościoła z kolorowymi palmkami.*

3 Mówimy, że palma komuś odbiła, jeśli zrobił on coś zaskakującego i nierozsądnego lub zaczął się zachowywać w taki sposób. Wyrażenie potoczne. *Palma mu odbiła i kupił starego mercedesa.*

• **palma pierwszeństwa**: zob. **pierwszeństwo**.
pal-miar-nia, D-ni, lm M-nie. **Palmiarnia** to budynek, zwykle o szklanym dachu i szklanych ścianach, w którym hoduje się palmy i inne rośliny egzotyczne.

pal-mo-wy, -wi. **Palmowy** to taki, który dotyczy palmy jako 1 rośliny tropikalnej. *Szedł wzdłuż palmowej alei.* **2** gałązek wierzby święconych przez katolików w Niedzielę Palmową. *...palmowe gałązki.*

• **Niedziela Palmowa**: zob. **niedziela**.
pal-nać, -nie. Słowo potoczne. **1** Jeśli ktoś **palnął** coś głupiego, to bez zastanowienia zrobił to lub powiedział. *Zrozumiał, że palnął głupstwo... Wia-domo — palnął bez namysłu Jurek — sprytna szajka.*

2 Jeśli ktoś **palnął** jakąś osobę lub **palnął** w jakąś rzecz, to uderzył ją lub w nią. *Splywaj, bo jak cię palnę, to odechce ci się żartów... Kilka razy zdarzyło się, że palnęła kogoś po głowie... W złości palnął ręką w stół.* ► Użycie zwrotne. *Popatrzył i palnął się w czolo.*

3 Jeśli ktoś **palnął** sobie w łeb, to zabił się, strzelając sobie w głowę. *...człowiek, który palnął sobie w nagana w skroń.*

4 Słowo **palnąć** bywa też używane ekspresywnie zamiast innych czasowników, zwłaszcza oznaczających czynności wykonywane szybko i energicznie. Łączliwość składniowa słowa **palnąć** jest wówczas taka, jak tych czasowników. *Palnął z pamięci portret swojego druha z Poręby... Palnął kielicha, życzenia młodemu złożył i poleciał.*

pal-nik, D-ka, lm M-ki. **Palnik** to urządzenie, z którego wydobywa się płonące paliwo i które ułatwia jego spalanie. *W kuchni było bardzo gorąco, na wszystkich palnikach coś się smażyło i gotowało... Kończyli już odcinać palnikiem żelazne rury... ...palnik acetylenowy.* ♦ **pal-ni-ko-wy**, -wi. Częściej używane w złożeniach. *...kuchenka dwupalnikowa.*

pal-ny, -ni. **Palne** substancje to takie, które po zapaleniu palą się. *Szkielet budynku wykonano ze słabo palnego drewna.* ♦ **pal-nosć**, D-s-ci. *Pracuje nad obniżeniem palności niektórych tworzyw sztucznych.* • **broń palna**: zob. **broń**.

pa-lo-tyń. Zob. **pallotyń**.
pa-lo-wy, -wi. **Palowe** budowle, konstrukcje itp. to takie, które umieszczono na palach. *...most palowy... ...palowe chaty.*

pal-pi-ta-cja, D-cji, lm M-cje, D-cji. **Palpitacje** to nadmierne, zbyt szybkie i silne bicie serca. Słowo przestarzałe. *Dostała młodości, szpasmów i palpacji.*

palt-ko, lm D-tek. **Palko** to palto małych rozmiarów lub palto dzieciinne. *Dzieci dostały nowe palka.* ♦ **pal-tecz-ko**, lm D-czek. *Już wyrosła ze swego dzieciennego palteczka.*

pal-to, Ms-cie. **Palto** to długie ubranie wierzchnie noszone dla ochrony przed zimnem, często z fut-

CZ NDK

FCZ NW NDK [C]

FCZ NW NDK [C] = ziemia (grunt) usunąć się komuś spod nóg (stóp)

FCZ NW NDK

WYKRZYKNIK [(9)] = mniejsza z tym

WYKRZYKNIK = ognia

RZ Z = ostrakof, częstakof

RZ MRZ NL

ÓPRZ

RZ N

ÓPRZ

RZ MRZ

PRZ ST

RZ MOS

RZ Z

ÓRZ Z

FRZ Z

= daktylowiec

FRZ Z

= kokos

RZ Z

ÓRZ Z

FCZ NW DK-NDK

[C]

> odbijać

= szajba odbiła

RZ Z

PRZ

PRZ

CZ PCH DK

[B/CY]

= kropnąć

CZ PCH DK

[B+(N)+(OK)]

LUB CZ DK

[(N)+(OK)]

CZ DK

[sobie+W-B]

= kropnąć

CZ DK

RZ MRZ

ÓPRZ

PRZ ST

niepalny

ÓRZ Z NL

PRZ

RZ Z

ZWYKLE LM

RZ N

ÓRZ N

RZ N

rzany kolumnierzem, podbite watoliną lub futrem. *Musisz sobie kupić paltot na zimę.*

pal-tot, D-ta, Ms *pal-to-cie*, lm M-ty. **Paltot** to inaczej palto. Słowo przestarzałe. ◊ **pal-to-cik**, D-ka, lm M-ki.

pa-luch, D-cha, lm M-chy. **1 Paluch** to zgrubienie od „palec”. *Trzymał kanapkę w brudnych paluchach.*

2 Paluch to także duży palec u nogi. Termin anatomiczny.

pa-lu-szek, D-lusz-ka, lm M-lusz-ki. **1 Paluszek** to zdrobnienie od „palec”. *Pulchnymi paluszkami pakował sobie ciastko do buzi.*

2 Paluski to długie i cienkie przedmioty, np. ciasteczka o takim kształcie. *Nadgryzł słonego paluszka... paluszki rybne.* ◊ **pa-lusz-ko-wy**, -wi. ...baterie paluszkowe.

• **paluszki licząc**: zob. **licząc**.

pa-ła, D-ły, C-le. **1 Pała** to zgrubienie od „pałka”, gdy słowo to oznacza przedmiot od bicia. *Policjanci okładali demonstrantów pałami.*

2 Pała to najniższa ocena w szkole, niższa od dwójki. Słowo potoczne. *Chyba miałeś pałę z geografii?... Druga klasówka i znowu dostałem pałę.*

3 Pała to głowa. Słowo potoczne, czasem żartobliwe. *Obaj mieli już wianki siwizny dokoła łysych pał.*

4 Mówimy pała o kimś, kogo oceniamy ujemnie ze względu na jego umysłowość. Słowo potoczne i obraźliwe. *Ty tępa pało, przecież przedszkolak zrobiłby to lepiej od ciebie... Ale z niego pała!... zakuta pała.*

5 Słowo pała jest używane w następujących wyrażeniach potocznych. **5.1** Jeśli ktoś się ostrzygł **na pałę** lub **do gołej pały**, to tak dokładnie ogolił sobie głowę, że wcale nie ma na niej włosów. *Ostatnio fryzjer ostrzygł go do gołej pały — wygląda teraz nieszczególnie.*

5.2 Mówimy, że **coś się w pale nie mieści**, jeśli chcemy podkreślić, że jest tak pozbawione sensu, że aż niewiarygodne. *Co ci liberalowie wygadali o projekcie ordynacji wyborczej, to się w pale nie mieści.* **5.3** Jeśli ktoś robi **coś na pałę**, to robi to bez głębszego namysłu, bez przygotowania i nie zważając na następstwa. *Wyobraź sobie, poszedł na ten egzamin na pałę i zda!*

• **przeginać pałę**: zob. **przeziąć** • **zalać pałę**: zob. **zalać**.

pa-lac, D-uc, lm M-ce. **Pałac** to 1 okazały dom, w którym mieszkali królowie i magnaci, nie mający funkcji obronnych. *Szedłem przez pałac, a pokojow i komnatom wciąż końca nie było... marmurowe pałace.* ◊ **pa-ła-cyk**, D-ku, lm M-ki. *W parku jest rokokowy pałacyk, obecnie muzeum.*

2 okazały, reprezentacyjny budynek, będący siedzibą władz i instytucji społecznych. Słowo używane zwykle w nazwach własnych. *...Pałac Słubów... Pałac Kultury i Nauki w Warszawie.*

pa-ła-co-wy, -wi. **1 Pałacowy** to taki, który dotyczy pałacu. *...pałacowe wnętrza... To piękny przykład osiemnastowiecznej architektury pałacowej.*

2 Przewróć **pałacowy** to spiszek wojskowy, w wyniku którego dochodzi do zmiany osoby albo osób rządzących. *Rewolucje pałacowe w tym kraju nie są niczym nadzwyczajnym... zamach pałacowy.*

pa-łać, -ła. Słowo książkowe. **1** Jeśli ktoś **pała** jakimś uczuciem, to doznaje go bardzo silnie. *Wojśka pałały żądzą nowego podboju... Barberini nie pałał nienawiścią do Sapiehy.*

2 Jeśli coś **pała**, to świeci bardzo jasno. *Wszystko wokół jakby pałało blaskiem słońca... Oczy wszystkich zwróciły się ku tuni palającej na niebie.*

3 Jeśli czyjaś twarz **pała**, to jest zaczerwieniona i gorąca od gorączki lub silnych emocji. *Twarze*

większości z nich pałały wypiekami chorobliwego uniesienia... Dziecko było chore, miało rozszerzone źrenice i palające policzki.

4 Jeśli czyjeś oczy **pałają**, to swoim blaskiem wyrażają gwałtowne uczucia tej osoby lub zdradzają, że ma ona gorączkę. *Ale jego oczy pałały takim ogniem potępienia, że oblał mnie zimny pot... Oczy jej pałały, uśmiechnęła się.*

pa-łasz, D-sza, lm M-sze. D-szy lub -szów. **Pałasz** to dawna broń o prostej, jednosiecznej lub obosiecznej klingie, używana przez ciężką jazdę i dragonów. W XVIII i XIX w. nazywano pałaszem szablę.

pa-ła-szo-wać, -szu-je. Jeśli ktoś **pałaszuje** coś, to je to szybko i ze smakiem. Słowo potoczne. *Pałaszują z apetytem tureckie ciastka... Pałaszuwał w milczeniu grochówkę.*

pa-łat-ka, D-ki, C-ce, lm D-tek. **Pałatka** to długi, płaszcz przeciwdeszczowy, używany np. przez żołnierzy i harcerzy. Pałatki można użyć też do budowy małego namiotu. *W strugach deszczu majaczyły postacie w pałatkach... Kładziemy się na rozścielonych pałatkach.*

pa-łak, D-ka, lm M-ki. **1 Pałak** to metalowy, drewniany lub plastikowy pręt w kształcie łuku. *Na ulicę wyjechał wóz z zieloną plandeką rozpiętą na pałkach... Ujął pałak wiadra i podniósł je z oembrowania.*

2 Jeśli coś jest wygięte **w pałak**, to ma półkolisty kształt. *...staruszki, które nie mogą wyprostować zgitych w pałak pleców.*

pa-ła-ko-wa-ty, -ci. Coś, co jest **pałakowate**, jest łukowato wygięte, tak jak pałak. *Był chudy, niskiego wzrostu, na pałakowatych nogach.* ◊ **pa-ła-ko-wa-to**. ...pałakowato wygięte galerie.

pa-łecz-ka, D-ki, C-lecz-ce, lm D-czek. **1 Pałeczka** to 1.1 długi, cienki pręcik służący np. do wskazywania czegoś, używany przez dyrygentów do kierowania orkiestrą lub chórem, a w bajkach przez wróżki i czarodziejów do czarowania. *Wskazywał pałeczką na mapie obszary, na których wydobywa się ropę naftową... pałeczka dyrygencka... Zły czarodziej dotknięciem pałeczki zamienił księżniczkę w żabę.*

1.2 przedmiot w kształcie niedużego pręcika. *Na półkach dużo doniczkowego nawozu w pałeczkach... czekoladowe pałeczki.*

1.3 podłużny, wąski przedmiot, który przekazują sobie biegacze w sztafecie. *Na trzeciej zmianie Polki zgubiły pałeczkę.*

2 Pałeczki to 2.1 dwa drewniane patyczki, którymi mieszkańcy Dalekiego Wschodu jedzą różne potrawy, np. ryż. **2.2** krótkie kijki służące do gry na bębnie, cymbałach i innych podobnych instrumentach. *Ten charakterystyczny sposób uderzania pałeczkami w płytki ksylofonu dawał niestychany wręcz efekt.*

3 Pałeczki to także bakterie o podłużnym kształcie. Termin medyczny. *Chorobę wywołują pałeczki czerwoneki.*

4 Mówimy, że ktoś **przejął** od kogoś **pałeczkę** lub że **przekazał** komuś **pałeczkę**, jeśli — odpowiednio — kontynuuje to, co ta osoba wcześniej rozpoczęła, lub powierzył jej kontynuację swego dzieła. *Przejął pałeczkę od swego ojca i teraz jest jubilerem... Przekazanie mi pałeczki przewodniczącego związku odbyło się w lutym.*

pa-łę-tać się, -ta się. Słowo potoczne. **1** Jeśli ktoś **pałęta się** gdzieś, to chodzi tam z miejsca na miejsce, zazwyczaj bez celu, i czasem przeszkadza innym. *Diabli wiedzą, gdzie się pałęta zamiast pilnować gospodarstwa... Nawet pies bał się wichury i pałętał się po kuchni między nami.*

2 Jeśli gdzieś **pałęta się** jakaś rzecz, to 2.1 zwisając płacze się tam i obja o coś. *W swoim źle dopasowa-*

RZ MRZ
ŹRZ MRZ

RZ MRZ

RZ MRZ

RZ MRZ

RZ MZWMRZ
ZWKYLE LM

ŹPRZ

RZ Z

RZ Z
=jedynka, pałka

RZ Z
=czaszka, łeb

RZ Z

RZ Z
=do gołej skóry

RZ Z

FCZ NDK
=nie mieści się
w głowie

RZ Z
=na wariata

RZ MRZ

ŹRZ MRZ

ŹRZ MRZ

RZ MRZ

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

CZ NDK
[[N]]

CZ NDK
[[N]]

RZ MRZ

RZ MRZ

CZ PCH NDK
[B]
=>pałaszuwać
=zajadać

RZ Z

RZ MRZ

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z

RZ Z